

A kisebbségi konfliktusok lélektani rugói

– A Márai Sándor Alapítvány szlovákiai kutatásai –

Az együtt élő többségi és kisebbségi csoportok közötti konfliktusok eredetét, okait, lehetséges megoldásait vizsgálták a lélektan elméleti és gyakorlati eszközeivel annak a kétnapos szemináriumnak a résztvevői, amelyiket ezen az őszön a dél-szlovákiai Dunaszerdahelyre (Dunajská Streda) hívott össze a liberális Márai Sándor Alapítvány.

Huncik Péter, aki maga is pszichiáter, és aki a szövetségi állam idején Václav Hável csehszlovák elnök nemzetiségi tanácsadója volt, így foglalta össze lapunknak az általa igazgatott alapítvány céljait, e konferencia tanulságait.

– Négy-öt éve beszéltünk már egymás között etnikai konfliktusokról, az ezekből fakadó válságokról, de ha pontosan kell definiálni, hogy voltaképpen miről is van szó, akkor általánossá válik a tanácstalanság. Senki nem tudja meghatározni, hogy miben gyökerezik a krízis, mik a fő jellegzetességei – márpedig ha nem tudjuk megfogni a lényegét, megoldást sem tudunk találni. Orvosi megfogalmazással: *amíg nincs pontos diagnózis, csekély az esély a gyógyulásra*. Ha pedig ez nem sikerül, ha a kór elhatalmasodik, akkor egy nemzetiségi konfliktusnak olyan következményei lehetnek, mint amilyenekről naponta kapjuk a híreket és képeket az egykori Jugoszláviából.

Mert az nyilvánvaló, hogy valami baj van. S mint pszichiáternek, mind világosabbá vált számomra, hogy a klasszikus szociológiai felmérések, vizsgálatok nem vezetnek el a gond gyökeréig. Megkaptuk ugyan a százalékra pontos adatokat arról, hogy *hány* szlovák nem szereti a magyarokat, az utóbbiak *milyen arányban* utálják a szlovákokat, *hány százalék* nem akarja, hogy cigány rokona vagy akár szomszédja legyen és így tovább – ám a mélyebb összefüggések homályban maradtak.

Ettől azután egyenesen vezetett az út az elhatározáshoz: *kísérleljük meg a pszichológiában és pszichiátriában használatos módszert*, konkrétan: a *beszélgetést*, sőt ennek is egy válfaját, a mélyinterjút alkalmazni a homály oszlatására. Így párhuzamosan két vizsgálatot kezdtünk: egy klasszikus szociológiai módszerrel végrehaj-

tottat, amelyet 1600 emberrel végeztünk el Szlovákiában. Köztük volt 520-530 itt élő magyar, ugyanennyi szlovák a magyarokkal vegyesen lakott déli országrészből, a harmadik csoportot pedig a homogén szlovák területeken lakókból válogattuk össze. Ezeket az embereket a hagyományos szabványkérdésekkel – „Mit szólna hozzá, ha magyar/szlovák lenne a rokona?” stb. – vizsgáltuk, de emellett létrehoztunk egy háromtagú pszichológuscsoportot, amely már jóval kisebb mintán – 150 főn –, de hasonló arányú hármass csoportosításban mélyinterjúkat végzett. Hat-nyolc órás beszélgetéseket folytattak, amelyek során megpróbálták családi „körtörténeteket” nyerni, rávilágítani a mítoszok eredetére: honnan jönnek az *előítéletek*, a *gyűlölködés*, az *intolerancia*, miből keletkezik a *mátság elutasítása*, miért van, illetve hiányzik az *empátia* (a beleérző készség).

Az eredmények még nem véglegesek, feldolgozásuk folyamatban van. Ám néha egészen meglepő, sőt sokkoló jelenségekkel találkoztunk. Kiderült például, hogy nemcsak *interetnikai*, tehát magyar-szlovák problémák léteznek, de *intraetnikai*, vagyis magyar-magyar feszültség is jelentkezhet. Számos szlovákiai magyar számára nagyon súlyos terhet jelent, szinte lelki válságot okoz a *magyarországi magyarokról* kialakult véleménye. Lehet, hogy ez elmúlt négy év vagy az azelőtti negyven esztendő hatását tapasztalhattuk, de a magyarországiak itteni megítélésében a „szélhámoskodó”, a „nagypofájú”, a „beképzelt” jelzők merültek fel, s az, hogy az ilyenekkel nem tudnak

azonosulni. Kiderült továbbá, hogy azokat a szlovákokat, akikkel együtt élnek, el tudják fogadni magyarok és ez fordítva ugyanígy érvényes, semmi problémájuk sincs egymással. Ám a magyarországi magyarokat már másképp ítéli meg a vegyesen lakott területekre élő szlovákok. Azokkal biztosan nem tudnának együtt élni – mondogták meggyőződéssel. Az északi szlovákok a homogén nyelvi területéről viszont *többségükben elutasították* magyarokat, miután – mint kiderült – egyszerű *alapinformációik sincsenek* róluk.

Konferenciánk munkájának vezető gondolata az volt: ha sikerül kiderítenünk, hogy a gyűlöletnek, mátság elutasításának és az egyéb negatív megnyilvánulásoknak milyen emocionális vagy gondolkodásbeli hátterük van, ha ezekről pontos adatokkal rendelkezünk, akkor olyan helyzeteket modellálhatunk, amelyek közelebb visznek a *jelesek okainak* tisztázásához. Tapasztalatainkat, eredményeinket és a belőlük következő javaslatainkat közzétesszük, a szociológiai felmérés anyagát már publikáltuk is. Ez a Szlovák Statisztikai Hivatal közvélemény-kutató csoportja végezte a hagyományos módszerekkel, alapítványunk megrendelésére és instrukciói szerint. Az erre, valamint a pszichológiai-pszichiátriái módszertámaszkodó és a konferencián résztvevő közel száz szakember által készített kristályosított véleményt, együtt a komputeres elemzés eredményeivel, mihamarabb igyekszünk közzétenni, a Márai Sándor Alapítvány kiadványaként. Így reményeink szerint azokhoz a szlovák pártokhoz és mozgalmakhoz is eljuthat, amelyek képviselői – ellentétben az itteni magyar politikai szervezetekkel és a Demokratikus Baloldal Pártjának magyar nemzetiségű alelnökjével – nem jöttek el a tanácskozásunkra.

Farkas József György
A NÉPSZABADSÁG

1994. november 4-i számából